

UDK 811.163.6'24:811.111'24

Nada Šabec

Filozofska fakulteta v Mariboru

JEZIK, DRUŽBA IN KULTURA: SLOVENŠČINA V STIKU Z ANGLEŠČINO

Avtorica obravnava slovensko-angleški jezikovni stik v izseljenstvu in v Sloveniji. Neposredni stik med slovenščino in angleščino pri ameriških in kanadskih Slovencih prikaže z dveh vidikov: družbenega oz. kulturnega in jezikoslovnega. V prvem delu predstavi splošno jezikovno stanje v Clevelandu (in delno v Washingtonu, D. C. in Torontu), pri čemer jo posebej zanimajo vprašanja jezikovnega ohranjanja in opuščanja, odnosa med stopnjo ohranitve materinščine in zavestjo o etnični pripadnosti ter vpliva izbranih zunajjezikovnih dejavnikov na jezikovno vedenje sodelujočih v raziskavi. Sledi primerjava rabe osebnih zaimkov za 2. osebo pri ogovornanju sogovornika in govornih dejanj, kakršni so npr. komplimenti, da bi ugotovila, v kolikšni meri so jezikovne izbire govorcev odvisne od različnih kulturnih okolij, iz katerih le-ti prihajajo. Jezikoslovni del analize se osredotoča na sposojanje in kodno preklapljanje, pa tudi na vpliv angleščine v na videz enojezičnem diskurzu izseljencev. Ta se kaže predvsem na oblikoslovni ravnini, kjer se poenostavljajo, posplošujejo in celo opuščajo slovenski sklanjatveni vzorci, prisoten pa je tudi v skladnji, kjer se slovenski besedni red ponekod približuje angleškemu. Zadnji del je posvečen vedno močnejšemu vplivu angleščine na slovenščino v Sloveniji. Govora je o angleškem vplivu na leksikalni, sintaktični in medkulturni ravni.

The author addresses Slovene-English language contact, both in the immigrant context and in Slovenia. The direct contact of Slovene and English in the case of Slovene Americans and Canadians is examined from two perspectives: social and cultural on the one hand and linguistic on the other. In the first part, I present the general linguistic situation in Cleveland (and to a minor extent in Washington, D.C. and Toronto), with emphasis on language maintenance and shift, the relationship between mother tongue preservation and ethnic awareness, and the impact of extralinguistic factors on selected aspects of the linguistic behavior of the participants in the study. I then compare the use of second person pronouns as terms of address and the use of speech acts such as compliments to determine the role of different cultural backgrounds in the speakers' linguistic choices. The linguistic part of the analysis focuses on borrowing and code switching, as well as on the influence of English on seemingly monolingual Slovene discourse, where the Slovene inflectional system in particular is being increasingly generalized, simplified and reduced, and Slovene word order is beginning to resemble that of English. Finally, the rapidly growing impact of English on Slovene in Slovenia on various linguistic levels from vocabulary to syntax and intercultural communication is discussed.

Ključne besede: slovensko-angleški jezikovni stik, jezikovna ohranitev, jezikovni odnosi, sposojanje, kodno preklapljanje, medkulturna komunikacija

Key words: Slovene-English language contact, language maintenance, language attitudes, borrowing, code switching, intercultural communication

1 Uvod

V pričujočem članku želim na razmeroma kratek, pa vendarle kolikor toliko celovit način predstaviti svoje dosedanje raziskovalno delo. Razume se, da bom morala nekatera področja izpustiti in da se bom lahko osredotočila le na najpomembnejša. Gre za področja, ki se tičejo slovensko-angleškega jezikovnega stika, tako v izseljen-

skem okolju kot tudi v sami Sloveniji. Na jezik gledam kot na dinamičen sistem, katerega raba se ne prestanto spreminja in prilagaja družbenemu in kulturnemu kontekstu. Menim, da je v tem pogledu proučevanje jezikovnostičnih situacij še posebej relevantno in da bi bil naš vpogled v slovenistično problematiko brez vključitve tem, kot je na primer raba slovenščine v izseljenskem okolju, bistveno okrnjen. Proučevanje jezikovnostičnih položajev lahko namreč pomembno prispeva k boljšemu razumevanju jezikovnih mehanizmov in omejitev, ki določajo pravila jezikovne rabe. Namen tega članka je torej prikazati različne vidike in različne možne rezultate slovensko-angleškega jezikovnega stika, tako v funkcionalnem kot v strukturalnem pogledu, s posebnim poudarkom na medsebojni prepletenosti jezikovnih, družbenih in kulturnih dejavnikov, ki ta stik določajo.

2 Neposredni stik med slovenščino in angleščino v izseljenskem okolju

Izseljensko okolje, v primeru mojih raziskav Severna Amerika, je idealno za opazovanje neposrednega stika med slovenščino in angleščino. Slovenščina se v takem okolju razvija na zelo specifičen način: še najbolj je podobna majhnemu otoku sredi morja prevladujoče angleščine, zaradi česar je še posebej dovzetna za angleške vplive in, posledično, za potencialne jezikovne spremembe, ki izvirajo iz jezikovnega stika.

2.1 Družbene in kulturne dimenzije jezikovnega stika

V treh študijah, ki sem jih izvedla v dveh ameriških mestih, Clevelandu in Washingtonu, ter v kanadskem Torontu, opisujem splošno jezikovno stanje v tamkajšnjih slovenskih jezikovnih skupnostih, pri čemer me posebej zanimajo vprašanja ohranjanja in opuščanja slovenskega jezika, odnos med stopnjo ohranitve materinščine in občutkom etnične pripadnosti ter učinek zunajjezikovnih dejavnikov na jezikovno vedenje udeležencev v raziskavah. V nadaljevanju se dotaknem osebnih zaimkov za 2. osebo pri ogovarjanju sogovornika. Primerjam rabo med Slovenci v Sloveniji in v izseljenstvu, da bi opozorila na sporazumevalne težave, ki se utegnejo pojaviti zaradi različnega kulturnega ozadja govorcev. Iz istega razloga se lotim tudi vprašanja rabe nekaterih govornih dejanj.

2.1.1 Ohranjanje materinščine in jezikovni odnosi

Zaradi omejenega prostora lahko predstavim le par izbranih spremenljivk, ki vplivajo na ohranjanje materinščine in na jezikovne odnose. Nekoliko več pozornosti lahko posvetim le Clevelandu, kjer živi največje število ameriških Slovencev v ZDA, drugih dveh študij pa se dotaknem le mimogrede.

Rezultati clevelandske študije temeljijo na analizi empiričnih podatkov, ki sem jih zbrala v manjših in srednje velikih združbah ameriških Slovencev, povezanih z družinskimi, prijateljskimi ali etničnimi vezmi. Zbiranje je potekalo v več časovnih presledkih skozi obdobje štirih let, uporabila pa sem tehnike intervjuvanja, anketiranja in opazovanja. V tem prispevku se opiram na analizo izbranih odgovorov iz anket o

jezikovni rabi in odnosih ter socializacijskih vzorcih 185 anketirancev, ki so sodelovali v raziskavi.

Da bi bolje razumeli clevelandsko skupnost ameriških Slovencev, podajam kratek oris njihovega priseljevanja v ZDA. Večina je prišla v dveh časovnih obdobjih: ob koncu 19. stoletja in v prvih dveh desetletjih 20. stoletja ter po koncu 2. svetovne vojne. Prvi so bili predvsem ekonomski izseljenci brez izobrazbe in poklicnih kvalifikacij, ki so našli delo v jeklarnah, na gradbiščih in v različnih tovarnah. Njihovo natančno število je praktično nemogoče določiti. Podatki o ljudskem štetju za Cleveland iz leta 1910 navajajo 14335 Slovencev, kar pomeni, da je bil takrat Cleveland za Ljubljano in Trstom tretje največje slovensko mesto na svetu. S časom se je število prebivalcev slovenskega porekla seveda spreminjalo; tako enciklopedija clevelandske zgodovine (*The Encyclopedia of Cleveland History*, 1987) ocenjuje, da jih je bilo v 80. letih 20. stoletja 50 000, popis prebivalstva iz leta 1990 pa navaja številko 120000 za cele Združene države in 49598 za državo Ohio.

Priseljenci iz tega zgodnjega obdobja se niso nikoli zares vključili v ameriško družbo, ampak so živeli v etnično ločenih soseskah, kjer so se lahko sporazumevali v domačih narečjih in kjer so imeli oporo v etničnih društvih. Značaj teh sosesk je bil tako zelo slovenski, da harvardska enciklopedija ameriških etničnih skupin (*Harvard Encyclopedia of American Ethnic Groups*) piše, da »je bila v 20. letih prejšnjega stoletja clevelandska St. Clair Avenue v območju med 30. in 79. Vzhodno cesto tako slovenska, da so imeli tam angleščino za tuji jezik« (Thernston 1980:973). Vpliv angleščine je bil omejen na sposojanje, proces, kjer je prihajalo do oblikoslovnega in delno glasoslovnega prilagajanje angleških leksemov slovenskemu jeziku. Otroci prvih priseljencev pa so bili že precej drugačni, saj so šli v šole, kjer so se naučili angleščine. Večina se je sčasoma izselila iz mestnega središča in si kupila hiše v prestižnejših predmestjih ter tako napredovala na družbeni in ekonomski lestvici. Bili so dvojezični, a so se zavedali stigme tujstva, zato svojih otrok večinoma niso hoteli učiti slovenščine. Tretja generacija ameriških Slovencev je tako večinoma visoko izobražena in poslovno uspešna, slovensko pa le še redko kdo ali sploh nihče več ne govori.

Skupino povojnih priseljencev v ZDA sestavljajo v glavnem begunci, ki so se tja zatekli pred jugoslovanskim komunističnim režimom. V primerjavi s prvo skupino ekonomskih priseljencev so imeli boljšo izobrazbo, nekateri so govorili tudi angleško. Strnjena naselitev v etnično ločenih soseskah zanje torej ni bila več bistvenega pomena in večina se je naselila v predmestjih. V jezikovnem pogledu so obvladali tako knjižno slovenščino kot narečja, zaradi česar pri njih bolj kot sposojanje opažamo drug dvojezični pojav, t. i. kodno preklapljanje, kjer gre za izmenično rabo dveh med seboj ločenih jezikovnih sistemov. Pri njihovih otrocih opažamo podobnosti s tretjo predvojno generacijo priseljencev,¹ saj govorijo le malo ali nič slovenščine. Zelo podobni so si tudi glede socialne in ekonomske mobilnosti.

Statistična analiza anketnih odgovorov razkriva razlike med pripadniki posameznih generacij v okviru obeh skupin tako glede jezikovne kompetence kot glede je-

¹ Izraz »priseljenci« uporabljam izkjučno zaradi ekonomičnosti. V resnici so priseljenci samo pripadniki prve generacije, torej tisti, ki so se v ZDA dejansko priselili, njihovi otroci in vnuki pa so seveda rojeni v Ameriki in ameriški državljani, torej ne več priseljenci.

zikovnih odnosov, pri čemer dovolj visoka stopnja signifikantnosti izključuje možnost naključnega razmerja med posameznimi spremenljivkami. Za ponazoritev sem izbrala dve spremenljivki in sicer stopnjo znanja oz. kompetence v slovenskem jeziku in najljubši pogovorni jezik anketirancev.

Anketirance sem prosila, naj ocenijo svojo zmožnost govora, branja in pisanje v slovenščini kot slabo, zadovoljivo, dobro ali odlično. Večina pripadnikov prve predvojne generacije ocenjuje svoje govorne sposobnosti kot dobre in odlične. Le dva od skupno 37 udeležencev se ocenita z oceno *zadovoljivo*, nihče pa s *slabo*. V drugi predvojni generaciji najdemo enake frekvence v kategorijah *dobro* in *odlično*, porast odgovorov v kategoriji *zadovoljivo* in prve pojave ocene *slabo*. Število tistih, ki se ocenjujejo z *zadovoljivo* in *slabo* narašča v tretji predvojni generaciji, tako da je tam manj tistih, ki menijo, da govorijo dobro in nikogar, ki bi se ocenil z *odlično*.

Prva povojna generacija skoraj v celoti ocenjuje svoje govorne sposobnosti kot odlične, le nekaj primerov je v kategoriji *dobro*. Pri drugi povojni generaciji najdemo največji delež odgovorov v kategoriji *zadovoljivo*, kar je zelo podobno podatkom za tretjo predvojno generacijo. Nekaj se jih ocenjuje z oceno *dobro*, zelo malo pa s *slabo* in z *odlično*.

Glede na dejstvo, da so pripadniki obeh prvih generacij odrasli v domovih, kjer se je govorilo slovensko, ne preseneča, da prav pri teh dveh generacijah naletimo na najvišjo stopnjo jezikovne kompetence. Prav tako je razumljivo, da je večje število tistih, ki se ocenjujejo z oceno *odlično* med tistimi, ki so se priselili v ZDA v kasnejših obdobjih in ne med tistimi, ki so se priselili med prvimi. Za te zadnje je slovenščina, kakršno so govorili pred odhodom iz »starega kraja«,² časovno že zelo oddaljena.

Zanimiva je razlika med obema drugima generacijama. Medtem ko se predvojna skupina od svojih staršev le malo razlikuje (pri njej najdemo nekaj več primerov ocene *zadovoljivo*), opazamo pri povojni skupini drastično nižje ocene, v čemer se približujejo tretji predvojni generaciji.

Pri branju in pisanju opazamo podobne vzorce samoocenjevanja, razlika je le v tem, da se le-to v vseh primerih začne s precej nižjimi vrednostmi, kar je posledica večje težavnostne stopnje branja in pisanja v primerjavi z govorom.

Odgovori, ki se nanašajo na najljubši pogovorni jezik, kažejo, da je slovenščina v veliki meri izgubila sporazumevalno vrednost. Večina anketirancev se je odločila za angleščino (54 %), sledijo tisti, ki jim je ljubša slovenščina (25 %) in končno tisti, ki se ne morejo odločiti med obema jezikoma (21 %). Relativno visok delež tistih, ki so izbrali slovenščino, je nekoliko zavajajoč, saj je iz drugih odgovorov v anketi razvidno, da je raba slovenščine v praksi precej omejena in da se dejansko govori le v določenih neformalnih okoljih med družinskim člani in prijatelji.

Izstopata dve generaciji, ki navajata slovenščino kot najljubši pogovorni jezik in sicer prva predvojna in prva povojna. Predvsem pri predvojni generaciji ni dvoma, da ji je ljubša slovenščina, saj se za angleščino odloči zanemarljivo majhno število anketirancev. Pri povojni generaciji je razmerje tistih, ki izberejo bodisi slovenščino bodisi

² »Star kraj« je najbolj pogost izraz, ki ga za Slovenijo uporabljajo predvsem pripadniki starejših generacij.

oba jezika, nekoliko bolj uravnoteženo. Nihče od njih pa se ne odloči za angleščino, kar je razumljivo glede na to, da so odrasli v slovensko govorečem okolju. Predvsem predvojni priseljenci, ki so zdaj že precej v letih, imajo radi slovenščino. Pri nekaterih je opaziti celo upadanje kompetence v angleščini in vedno močnejši vpliv slovenskih narečnih potoz. Zdi se, da z leti narašča njihova čustvena navezanost na jezik in posledično na »star kraj«. Po drugi strani povojni priseljenci nimajo takih težav, saj rabijo angleščino v vsakodnevni komunikaciji z Neslovenci in na delovnem mestu, kar pojasnjuje večje število tistih, ki so izbrali oba jezika.

Pri vseh drugih generacijah je najljubši oz. glavni pogovorni jezik angleščina. Za tretjo predvojno in drugo povojno generacijo je to celo edina izbira, medtem ko pripadniki druge predvojne generacije navajajo oba jezika. Tudi to ne preseneča, saj gre za najbolj dvojezične govorce, ki so se generacijsko znašli med slovensko govorečimi starši in bolj ali manj amerikaniziranimi otroci.

Opisani rezultati skupaj s še drugimi iz clevelandske raziskave so bili osnova za določitev dveh vrst dejavnikov: tistih, ki prispevajo k ohranjanju slovenščine in tistih, ki pospešujejo njeno opuščanje oz. prehod na angleščino.

Med dejavniki, ki prispevajo k ohranitvi materinščine najdemo relativno visoko stopnjo kompetence v slovenščini pri anketiranih in njihov pozitiven odnos do jezika. Dejavniki, ki prispevajo k postopnemu zamiranju slovenščine, pa so ravno nasprotni. Stopnja kompetence v slovenščini je odvisna od tega, kdaj, kje in kako so se udeleženci naučili slovenščine, pa tudi od tega, kako pogosto imajo priložnost za sporazumevanje v njej.

Stopnja kompetence oz. znanja je višja pri tistih, ki so se jezika naučili v Sloveniji, zlasti pri tistih, ki so prišli v ZDA po vojni. Nižja je pri kasnejših generacijah, ki so bile rojene v Ameriki in so največkrat odraščale v domovih, kjer se je že zgodil delni ali celo popolni premik od slovenščine k angleščini. Izjema so pripadniki druge predvojne generacije. Največ priložnosti za rabo slovenščine imajo tisti, ki so poročeni s slovenskimi partnerji, tisti, ki živijo v skupnem gospodinjstvu s starimi starši in tisti, ki aktivno sodelujejo v etničnem življenju skupnosti. Za mlajše generacije je teh priložnosti vedno manj, saj ne živijo več v strnjenih slovenskih soseskah, pa tudi za udeležbo na slovenskih etničnih in kulturnih prireditvah jim zmanjkuje časa. Tudi sicer si iščejo prijatelje in poslovne stike ne glede na etnično pripadnost. Socialna in geografska mobilnost ter naraščajoče število mešanih zakonov sta torej dva dejavnika, ki sta z vidika ohranitve slovenščine daleč najbolj negativna.

V Clevelandu tako opazamo stanje zelo prehodne in nestabilne dvojezičnosti. Z izjemo prve predvojne generacije, ki je zelo močno navezana na »star kraj« in prve povojne generacije, za katero je čas izselitve iz Slovenije vendarle manj oddaljen kot za druge, so pripadniki vseh drugih generacij v nekem smislu bolj dvokulturni kot pa resnično dvojezični.

Večina se vidi kot integralni del ameriške družbe in medtem, ko je zelo ponosna na svoje »korenine« in na etnično dediščino, vendarle postavlja na prvo mesto svojo »ameriškost« in šele nato svojo »slovenskost«. Podobno sliko kažejo tudi drugi odgovori, kjer večina poudarja velik pomen ohranjanja slovenskega jezika, a se njihovo navdušenje s simbolne ravni le redko prenese v prakso, saj so tisti, ki se odločijo za

učenje jezika, prej izjeme kot pravilo. Prav tako skoraj vsi (izjema je prva povojna generacija) med faktorji, za katere mislijo, da bistveno prispevajo k njihovi etnični identifikaciji, višje kot jezik uvrščajo kulturo, glasbo, domačo kuhinjo in celo delovno etiko. Ta zadnja seveda ni etnično pogojena, jo pa večina dojema kot eno najbolj značilnih potez slovenstva.

Najpomembnejša ugotovitev raziskave se torej nanaša na pospešeni tempo, s katerim se ob primerjavi predvojnih in povojnih priseljencev slovenščina umika pred angleščino. Druga povojna generacija je bolj podobna tretji predvojni kot drugi predvojni, kar pomeni, da se je premik od slovenščine k angleščini v predvojni skupini zgodil v toku treh generacij, v primeru povojne skupine pa že v dveh generacijah. Gre torej za skrajšanje cikla treh generacij na dve, za prehod od prvotne slovenske enojezičnosti preko delne slovensko-angleške dvojezičnosti do ponovne enojezičnosti, le da tokrat angleške. Razlago za tak razvoj moramo seveda iskati v posrednem, a vseprisotnem in izredno močnem vplivu angleškega jezika in kulture na mlajše generacije. Za mlade je vse angleško povezano z družbenim, kulturnim, političnim in ekonomskim prestižem, zato čutijo potrebo, da se čim popolneje integrirajo v ameriško družbo. Slovenščino po drugi strani dojemajo kot šibkejši jezik z omejeno sporazumevalno vrednostjo, kar ima za njen dolgoročni obstoj seveda zelo negativne posledice.

V nasprotju s precej pesimistično napovedjo za ohranitev slovenščine v tem okolju pa je zavest o etnični pripadnosti pri udeležencih presenetljivo visoka. Praktično se leta kaže v zavidljivo široki mreži etničnih društev, bogatem kulturnem življenju in bolj ali manj rednih stikih večine anketirancev s Slovenijo. Razglasitev samostojne slovenske države leta 1991 je le še povečala zanimanje ameriških Slovencev za njihovo etnično dediščino, zato ni bojazni, da se clevelandska skupnost ameriških Slovencev ne bi obdržala tudi v prihodnje in to ne glede na to, da se utegne čez čas večina identificirati bolj kot dvokulturna in manj kot dvojezična.

Torontska študija kaže podobne značilnosti kot clevelandska, edina razlika je v tem, da je torontska slovenska skupnost manj številna in tudi manj raznolika, saj je večina priseljencev prišla tja po 2. svetovni vojni. Govorijo razmeroma tekočo knjižno slovenščino, narečja in angleščino, pogosto pa je tudi preklapljanje med obema jezikoma. Pri otrocih in mlajših generacijah opažamo znake postopnega opuščanja materinščine, tisti, ki govorijo slovensko, pa so v jeziku presenetljiv dobri. Podobno velja za območje širšega Washingtona (D. C. skupaj s predmestji Marylanda in Virginije), kjer je Slovencev še manj, a tisti, ki govorijo slovensko, počnejo to bolj ali manj brezhibno. Značilno za Washington je, da se je večina Slovencev tja priselila po 2. svetovi vojni bodisi iz Slovenije ali iz drugih zveznih ameriških držav. Pritegnile so jih poklicne in karijerne priložnosti, kar je bilo precej drugače od clevelandskih pogojev v času prvega priseljevanja. Večina je visoko izobraženih (mnogi imajo magistrije in doktorate znanosti) in je zaposlena na visokih menedžerskih položajih, v akademskih krogih, v državnih službah in podobno. Etnično udejstvovanje zanje ni bilo nikoli vprašanje preživetja, ampak predvsem osebna izbira, način, da obogatijo svoje družabno in kulturno življenje in izrazijo svojo identiteto.

2.1.2 *Ti* nasproti *Vi*

Jezikovna raba ni odvisna samo od družbenih in etničnih dejavnikov, ampak tudi od drugih zunajjezikovnih vplivov. Kultura, na primer, igra pri tem izredno pomembno vlogo. Pogosto rečemo, da sta jezik in kultura med seboj neločljivo povezana in nedvomno drži, da je jezik velikokrat odsev družbenih vrednot, odnosov, prepričanj in norm določene družbe. Govorci iz različnih družbenih in kulturnih okolij pogosto dojemajo resničnost na različne načine, jo presojajo v skladu s svojimi specifičnimi kriteriji, tradicijami in konvencijami in se, posledično, pogosto ne strinjajo v svojih pogledih nanjo. Razhajanja med različnimi kulturami so lahko popolna ali le delna, tako v enem kot v drugem primeru pa obstaja nevarnost nesporazumov ali celo popolne prekinitve komunikacije. Včasih je ta nevarnost celo večja v primeru le delnih kulturnih (ne)ujemanj, saj zaradi navideznih podobnosti govorci pogosto spregledajo razlike in padejo v past prenašanja svojega intuitivnega znanja iz maternega jezika na drugi jezik. Taka ponesrečena komunikacija, ki ne da zelenih rezultatov, se včasih pripeti tudi med Slovenci iz matične domovine in tistimi, ki živijo v Severni Ameriki. Tako ni nič čudnega, če je na primer ameriški Slovenec v odnosu do Slovenca iz Slovenije enako radodaren s komplimenti, kot bi bil vsak drug Američan. Presenečenje sledi, ko Slovenec komplimenta ne sprejme tako, kot bi pričakovali. Komplimente v slovenščini dajemo namreč precej bolj poredko kot v ameriški angleščini, največkrat le za izjemne dosežke. Da je položaj še bolj neroden, se mnogi Slovenci ob komplimentu zatečejo v poudarjeno skromnost in zanikajo, da bi imeli za doseženo kakršnekoli zasluge. Taka strategija seveda postavi ameriškega Slovenca, ki daje kompliment, v nepotrebno zadrego, saj mu ni jasno, zakaj prejemnik komplimenta ni zadovoljen. Njegovo reakcijo si lahko razlaga le kot lažno skromnost (izsiljevanje komplimentov) ali znamenje slabe samopodobe. Kakršenkoli je že resnični razlog, spodletela komunikacija zmanjša možnost ponovne izmenjave komplimentov in verjetnost nadaljevanja sproščenih normalnih odnosov. Možnost podobnih nesporazumov velja seveda tudi za druga govorna dejanja, ne le za komplimente.

Drug primer, ki lepo ponazarja vpliv različnih kulturnih norm na jezik, je raba osebnih zaimkov pri ogovarjanju sogovornika. Verjetno ni Slovenca, ki ne bi ob obisku ZDA kdaj doživel, da ga je popoln tujec ob prvem srečanju nagovoril s *ti*. Medtem ko pozna slovenščina binarni sistem zaimkov za 2. osebo, kjer ogovorimo sogovornika bodisi s *ti* ali *vi*, pri čemer je izbira odvisna od različne stopnje osebne in družbene (ne)enakosti oz. od stopnje moči in solidarnosti (Brown in Gilman 1960) med sogovornikoma, uporablja angleščina v vseh primerih enotno obliko *you*.

V Sloveniji se razlika med *ti* in *vi* dokaj dosledno upošteva, manjši odkloni so vidni le pri nekaterih mlajših govornikih. V ZDA in Kanadi je stanje precej manj stabilno. Raziskava, v kateri sem primerjala rabo oblik *ti* in *vi* med Slovenci v Sloveniji, ameriški Slovenci v Clevelandu, Los Angelesu in Fontani ter kanadskimi Slovenci v Torontu, je pokazala, da je raba zaimkov *ti* in *vi* za ogovarjanje edninskega sogovornika velikokrat prepuščena naključju oz. da močno prevladuje edninske oblike *ti*. Razliko med *ti* in *vi* deloma upoštevajo le v Sloveniji rojeni izseljenci, medtem ko mlajše generacije rabijo *ti* in *vi* zelo nedosledno ali celo navajajo, da razlikovanje

zanje ni pomembno in da se jim oblika *ti* zdi bolj primerna. Obstaja več možnih razlag za tak odnos: pri starejših izseljencih gre lahko za izključno rabo oblike *ti*, ki so jo navajeni še iz »starega kraja«,³ pri vseh drugih za negotovost pri izbiri pravega zaimka, ker za to niso imeli trdnega zgleda v času, ko so se učili jezika, možno pa je tudi, da gre za vpliv angleščine, ki pozna eno samo obliko. Odgovori anketirancev delno potrjujejo to zadnjo domnevo. Predvsem mlajši govorniki menijo, da je raba formalne oblike *vi* nepotrebna in da neformalni *ti* bolje služi svojemu namenu, saj z njim ostanejo na istem nivoju s sogovornikom. Primerjava kaže torej dokaj stabilno rabo obeh oblik v Sloveniji, medtem ko v izseljenskem okolju prevladuje raba edninske oblike, kar se zdi v skladu z dinamičnimi odnosi egalitarnih, mobilnih družb, kakršni sta ZDA in Kanada. Težnjo po naslavljanju sogovornikov z osebnimi imeni namesto s priimki je mogoče razumeti na podoben način.

Dokaj sproščen odnos do rabe osebnih zaimkov za 2. osebo pri ogovarjanju sogovornika pri ameriških in kanadskih Slovencih na eni strani in trdno zasidrano, bolj konzervativno razlikovanje med *ti* in *vi* v Sloveniji na drugi lahko mimogrede privede do zadrege v medsebojnem sporazumevanju. Slovenci so hitro užaljeni, če jih izseljenci nagovorijo s *ti*, ko menijo, da se to ne spodobi oz. da ni primerno, medtem ko izseljenci ne morejo razumeti, kaj je vzrok zameri in posledičnemu nesporazumu. Nevarnost, da bi prišlo do tega, je nekoliko manjša pri mlajših slovenskih govornicah, ki mnogokrat tudi sami rabijo *ti*, kjer bi običajno pričakovali *vi*. Čas bo pokazal, ali gre le za prehodni pojav, ki bo prešel z njihovim odraščanjem ali pa gre za dejansko jezikovno spremembo. Vedno pogostejša raba tako imenovanega *na pol vikanja* (Toporišič 2000: 390) in kombinacija naslovov, kot sta *gospod* in *gospa*, z osebnimi imeni namesto s priimki pri opaznem številu govorcev nakazuje možnost take spremembe v prihodnosti, zato si pojav nedvomno zasluži raziskovalno pozornost.

2.2 Lingvistične dimenzije jezikovnega stika

Jezikovni stiki so seveda zanimivi tudi z jezikoslovnega vidika, saj ponujajo bogastvo podatkov, v katerih se skrivajo potencialni odgovori na vprašanja o omejitvah pri kombinaciji jezikov, o tipih dvojezičnega diskurza, o medjezičnih vplivih na različnih jezikovnih ravneh in podobno.

Moje raziskave odkrivajo dva tipa dvojezičnega diskurza: sposojanje in kodno preklapljanje. Prvega srečamo predvsem pri prvih generacijah izseljencev, drugega pri mlajših, v Ameriki rojenih generacijah.

Pri sposojanju gre za dodajanje slovenskih obrazil angleškim osnovam, pri čemer dobimo najpogosteje izposojene besedne vrste, kot so samostalniki (*štor*; *ajsbaksa*, *braderlo* iz angleških besed *store*, *ice-box*, *brother-in-law*), glagoli (*hajrati*, *pejntati*, *spilati* iz *to hire*, *to paint*, *to spill*) in pridevniki (*zbrokan*, *divorsana*, *pofiksano* iz *broken*, *divorced*, *fixed*). Proces vključuje tako glasoslovno kot oblikoslovno prilagajanje tujih besed domačim pravilom, pri čemer zaradi slabe produktivne zmožnosti pri prvi generaciji neredko opazimo precejšnje nihanje v izgovorjavi. Prav zaradi tega glasos-

³ *Ti* je bila v preteklosti v kmečkem okolju prevladujoča ali celo edina oblika ogovarjanja.

slovna adaptacija ni zadosten kriterij, da bi neko besedo z gotovostjo označili kot sposojenko. Potrebna je tudi oblikoslovna prilagoditev, kar pomeni, da nova oblika prevzame vse oblikoslovne značilnosti slovenske besede in da se začne obnašati v skladu s pravili slovenske slovnice. Dodatno velja, da mora sposojenko kot tako prepoznati in rabiti večina govorne skupnosti, kar izključuje enkratne, naključne kombinacije.

V nasprotju s sposojanjem gre pri kodnem preklapljanju za izmenično rabo dveh med seboj ločenih jezikov oziroma njihovih variant v okviru istega pogovora.

Primer:

He had to take a day off; je blo ta prvič, ko je šel vzet državljanstvo papir.

/Moral si je vzeti prost dan, je blo ta prvič, ko je šel vzet državljanstvo papir./

Podrobna obravnava kodnega preklapljanja bi preseгла okvire tega prispevka, zato le nekaj strnjenih ugotovitev: prevladuje nadpovedni tip kodnega preklapljanja, na povedni ravni je zelo težko, največkrat pa celo nemogoče določiti smer preklapljanja in osnovni jezik, najpogosteje preklapljeni elementi pa so netvorjenke iz t. i. odprtega razreda, členki in števniki. Kar se tiče strukturalnih omejitev, ki jih najdemo v literaturi za različne pare jezikov, v primeru slovensko-angleškega kodnega preklapljanja drži le prostomorfemska omejitev (Sankoff in Poplack 1981). Zdi se torej smiselno, da se namesto poskusa razlage kodnega preklapljanja v strogo sintaktičnem okviru osredotočimo na semantične, pragmatične in sporazumevalne vidike le-tega. To nam pomaga pojasniti primere, ki so v nasprotju s postuliranimi omejitvami, se pa vendarle pojavljajo, iz česar sledi, da je edina resnična omejitev slovensko-angleškega kodnega preklapljanja potencialna prekinitev komunikacije.

Do medjezikovnih vplivov angleščine in slovenščine ne prihaja le pri sposojanju in kodnem preklapljanju, ampak velikokrat tudi v na videz enojezičnem diskurzu izseljencev. Vpliv močnejše angleščine na slovenščino se čuti na vseh jezikovnih ravneh od glasoslovja do oblikoslovja, skladnje in semantike. Najbolj opazen je na oblikoslovni ravni, kjer se poenostavljajo, posplošujejo in celo opuščajo slovenski sklanjatveni vzorci, prisoten pa je tudi v skladnji, kjer besedni red postaja deloma podoben angleškemu.

Primer:

Pa smo šli z moja vnuk in poli mi smo vzeli ena slika od cela žlahta.

/Smo šli z mojim vnukom in se slikali z vsemi sorodniki/vso žlahto./

3 Posredni stik med slovenščino in angleščino v Sloveniji

V času intenzivne globalizacije in visoke tehnologije, ko angleščina v mednarodni komunikaciji uživa status *lingue francae*, ne preseneča, da tudi slovenščina doma ni imuna pred njenim vplivom. V primerjavi z izseljenskim okoljem, kjer je stik med jezikoma direkten in se dogaja dnevno, je le-ta v Sloveniji sicer manj direkten, a vseeno izredno močan, predvsem za določene segmente prebivalstva (poslovneži, znanstveniki, uporabniki interneta in podobno). V nadaljevanju obravnavam primere angleškega vpliva na slovenščino na leksikalni, sintaktični in medkulturni ravni.

3.1 Vpliv angleščine na slovensko besedje

Tako kot ameriški Slovenci, ki si sposojajo angleške besede predvsem zato, da zapolnijo leksikalne vrzeli, tudi Slovenci velikokrat »posvojijo« tujke za poimenovanje novih predmetov in pojmov. Primeri takih besed so *disketa*, *anorak*, *bojkot*, *parkirati* in v zadnjem času *globalizacija* in *wellness*. Včasih pa pride do sposojanja tudi takrat, ko za določene pojme in predmete že obstajajo slovenske besede. Taki so primeri besed *manager*, *design*, *marketing* s slovenskimi ustreznici *direktor*, *oblikovanje*, *trženje*. Razlika med domačimi in sposojenimi besedami je v vrednosti, ki jo govorci pripisujejo enim in drugim. Nekaterim se zdijo anglicizmi bolj sofisticirani in moderni, njihovi uporabniki pa bolj razgledani in svetovljanski, drugi pa prav nasprotno vidijo v pretirani rabi tujk znamenje snobizma in zlagane površnosti. Gre torej za nekakšne prestižne, kulturno pogojene sposojenke.

Sposojene in domače besede lahko dalj časa ali celo stalno živijo druga ob drugi kot približni ekvivalenti, ne da bi se medsebojno ogrožale, kot na primer *glamur* in *blišč*, *tatu* in *tetovaža*, *reality show* in *resničnostni šov*, *talk show* in *pogovorna oddaja*. Seveda pa tako sožitje ni edina možnost. Velikokrat se zgodi, da začne ena od besed izpodrivati drugo, pri čemer pride do semantične specializacije oz. zožitve. Tak je primer besede *miss*, ki se v slovenščini rabi le v enem od svojih angleških pomenov (nanaša se na zmagovalko točno določenih lepotnih tekmovanj in se v popolnosti ne ujema z nobeno od slovenskih le približno podobnih besed, kakršni sta npr. *lepotna kraljica* in *zmagovalka lepotnega tekmovanja*). Pride lahko tudi do nasprotnega primera, semantične razširitve, ko angleške beseda v svoji sposojeni obliki pridobi nov pomen. Taka sta primera sposojenk *toast* in *vikend*, ki se v izvorniku sicer rabita v celi vrsti pomenov, a nikoli v pomenu opečenega sendviča s sirom in šunko oz. počitniške hiše, kar je tipična slovenska inovacija.

V začetni fazi so sposojenke praviloma precej nestabilne in zelo dovzetne za spremembe, kar se kaže predvsem v izgovorjavi in pisavi. Navajam nekaj značilnih primerov, kjer se pravopisna podoba sposojenke še ni ustalila: *college/kolidž*, *software/softver*, *leasing/lizing*, *rock'n'roll/rokenrol*, *jazz/džež*, *koktajl/koktejl/cocktail*, *jogging/džoging*, *imidž/image*, *jeans/džins*. V tiskanih medijih in na internetu se take besede velikokrat pojavljajo v navednicah ali v poševnem tisku, s čimer opozarjajo na svoj še ne čisto domač in vsem znan pomen. Včasih čutijo pisci celo potrebo, da take besede pospremiijo z dodatno razlago oz. gloslo ali pa ob slovenski varianti v oklepaju navedejo še angleško oz. delno privzeto inačico.

Primeri:

Ameriška vlada si je pustila odprta vrata tudi za takšen razvoj dogodkov: sporazum o embeddingu, ki ga je vsak embedded novinar moral podpisati z ameriško vlado določa, da sme ameriška vlada proces embeddinga prekiniti kadarkoli in zaradi kateregakoli razloga – at any time and for any reason.

Opomba: Angleški izraz to embed v dobesednem prevodu pomeni nekaj trdno, neločljivo vstaviti, vložiti, zakopati v obkrožajočo stvarino. Fossil, denimo, je embedded v obdajajočo kamnino. Raba tega izraza za opisovanje položaja, statusa novinarjev je pomensko nova, gre za pentagonski novorek, zaradi česar ga tudi angleško piscoči tisk

neredko -- včasih posmehljivo – uporablja v navednicah. Mi ga ne bomo prevajali, kadar pa že, potem z nevtralnimi izrazom »vključitve v enoto«. (Delo, Sobotna priloga, 29.3. 2003:13).

Veliko podjetij najema za iskanje zahtevnejših profilov kadrov 'headhunterje' – lovce na glave, ki za njih iščejo ustrezne kandidate. (Mojedelo.com, revija za zaposlovanje in razvoj kariere, avgust 2005:11).

Mafini so modno pecivo. Priljubljene mini kolače lahko jemo ob različnih priložnosti (Ona, leto 7, št. 31, 9. 8. 2005: 53)

Sposojenke gredo v svojem razvoju običajno skozi več stopenj, vse dokler nekatere na koncu ne izginejo, druge pa se integrirajo do take mere, da govorniki v njih ne prepoznajo več tujega elementa. Primeri takih popolnoma »posvojenih« besed so *sendvič, pulover, piknik, intervju, tabu, jahta, bojler, trenirati* in v zadnjem času *klikniti*, ki so popolnoma morfološko asimilirane in se v vseh ozirih ravna po pravilih slovenske slovnice.

Vpliv angleščine na slovensko besedje je viden na vseh področjih delovanja in v različnih žanrskih zvrsteh. Še posebno očiten je v medijih in v govoru mladih. Nekaj naključno izbranih primerov iz tiskanih medijev sem že navedla, še bolj zanimivi pa se mi zdijo angleško obarvani primeri govornice mladih. Anketa, izvedena med študenti anglistike na mariborski univerzi, kaže, da gre večinoma za glagole, samostalnike, pridevnike in daljše strukture, ki se vsebinsko nanašajo na področja življenja, ki so blizu najstnikom in mladostnikom: glasbo, filme, računalniško terminologijo, mobilno telefonijo, šport, zabavo, razvedrilo, pa tudi kletvice. Na prvi pogled se zdijo sposojenke, ki jih rabijo mladi, precej podobne tistim, ki jih srečamo pri ameriških Slovencih, a podrobnejša analiza razkrije dodatni, razlikovalni element in sicer slengovski prizvok njihovega jezika. Raba angleško obarvanih besed pri mladostnikih je torej po eni strani znak njihove nepripravljenosti, da bi se sprijaznili s konformizmom odrasle družbe, po drugi strani pa občutka njihove medsebojne solidarnosti. Hkrati jim daje tak jezik, ki vsebuje zelo močan ameriški element, občutek, da so na tekočem, moderni, tako rekoč »in«. Jasno je, da so izrazi, ki jih navajajo, že po definiciji zelo nestabilni in po vsej verjetnosti kratkega veka, saj jih bodo s prihodom novih generacij izpodrinile nove besede. Po drugi strani pa je možno, da bodo posamezne besede tudi preživele in postale del etabliranega besedja.

Primeri:

mesidž/mesič/message, luzer, frendica iz angleških besed *message, loser, friend; skenslati, mejlati, densat* iz *cancel* (t.j. prekiniti telefonski pogovor ali zvezo, nekoga »odpisati«), *mail, dance;*

kul, ful, the/d best from cool, full, the best;

Skuliraj se! Hauzit going? Gremo v lajf. iz *Cool down. How is it going? Let's go into life.*

Zelo podobne, če ne identične primere lahko najdemo v revijah, ki so namenjene mladim (npr. *Smrklja*). Tudi tu gre za precejšnjo stopnjo nestabilnosti in variabilnosti, ki jo najbolj očitno ponazarjajo različne pisave istih besed, včasih celo v istih povedih.

Primer:

What about pajama party? Za dober pajama party potrebuješ sestavine: pet najboljših prijateljic v pižamah ... veliko pop-corna ... Prijateljice te vabijo na pidžama party z goro video-kaset.

Nekoliko preseneča dejstvo, da anglecizmi niso prisotni le v mladinskih revijah, ampak tudi v bolj »resnih« medijih, namenjenih širšemu občinstvu. Očitno je, da jemljejo časopisi in revije, ki se zatekajo k takim tehnikam (Delo, Večer), znanje angleščine pri svojih bralcih za samo po sebi umevno. Na žalost s tem marginalizirajo vse, ki niso mladi, mobilni in izobraženi in torej ne obvladajo angleščine. Skoraj odveč se zdi poudariti škodljivost takega pristopa za status, ugled in razvoj slovenskega jezika v Sloveniji.

Primer:

Obstajata dva načina, kako izgovoriti tisto, kar misliš; on the record in off the record, za objavlanje in ne za objavlanje. (Delo, Sobotna priloga, 20.11. 2004:23).

Danes mladi skupaj z našo družbo vstopajo v svet potrošništva, kjer si 'in', če zbiraš sličice Pokemon, nalepke ali celo akcijske figurice in tako imenovane baby born punčke, ki starše tudi ogromno stanejo. (Večer, 19.9. 2005:13).

3.2 Vpliv angleščine na slovensko skladnjo

Čeprav je vpliv angleščine najbolj očiten in do neke mere tudi najbolj razumljiv na leksikalni ravni, se ne ustavi tam, ampak je viden tudi v slovenski skladnji oz. v besednem vrstnem redu. Gre za bolj subtilne oblike, ki se pojavljajo v manjši meri kot pri besedah in ki jih pogosto pripisujemo površnosti govorcev ali pa njihovi težnji po senzacionalizmu. To zadnje velja predvsem za pisce v medijih in reklamnih oglasih, ki želijo na ta način pritegniti več bralcev oz. potrošnikov. Ne glede na to so take spremembe tihe znanilke potencialnih jezikovnih sprememb v prihodnosti. Navajam nekaj zgornjih primerov iz slovenskega tiska, kjer sta kombinacija serije samostalniških prilastkov z odnosnico ter odvečna raba svojilnih zaimkov v nasprotju z duhom in pravili slovenskega jezika.

Primeri:

Afrodita Body Firm Lotion kolekcija...

Shield čistilo zaščiti vaša stekla ... vaše steklene površine.

Zahvaljujem se vam za vaš odgovor. (tipična napaka v študentskih elektronskih sporočilih.)

3.3 Medkulturni vidiki

Na koncu se želim na kratko dotakniti še medkulturnih vidikov slovensko-angleškega jezikovnega stika. Med najbolj kričečimi primeri angleškega kulturnega vpliva na slovenščino so oglaševalske strategije, kjer se angleščina uporablja kot jezik prestiža, ki naj bi bil povezan z vrednotami, za dosego katerih si je vredno prizadevati. Tako gledanje se odraža skozi izbiro vizualnih in jezikovnih elementov v reklamnih oglasih, osnovni namen pa je prepričati gledalca, da je del velike globalne potrošniške

družine z enakimi kulturnimi predstavami in prepričanji. Glasba, ki spremlja tovrstne oglase iz ozadja, je praviloma angleška ali ameriška, prav tako večina prizorov iz vsakdanjega življenja, ki odkrito promovira anglo-ameriški življenjski stil. Enako velja za slogane, ki so delno, včasih pa celo popolnoma angleški. Tipična sta primera oglasov za avtomobila Hyundai in Smart. Prvi prikazuje avto, ki vozi po prepoznavno ameriški pokrajini in je pospremljen s sloganom *Drive your way*, drugi je serija risb z napisi: *australopithecus, homo erectus, homo sapiens, Smart, Open your mind*. Drug primer angleškega vpliva je dobesedni prevod iz TV prodaje *Pokličite zdaj (Call now)* namesto bolj slovenskega *Pokličite takoj*. In seveda so tudi imena proizvodov ter imena trgovin in različnih družb zelo pogosto angleška. Če vzamemo v poštev tesno prepletenost jezika in kulture, ne more biti nobenega dvoma, da take strategije sicer počasi in postopoma, a vendarle zagotovo spreminjajo našo kulturno pokrajino iz tipično slovenske v vedno bolj uniformirano in globalno.

Očitno je torej, da je angleščina prodrla v vse pore našega življenja. Gleda nas s plakatov elektronskih oglasnih desk, slišimo jo na radiu in televiziji, v reklamnih oglasih, uporabljamo jo na internetu, vidimo v tako imenovani kreativni, nekonvencionalni pisavi, kot npr. *Batagel & Co., Rože & Vrt*. Srečujemo jo tako rekoč na vsakem koraku, saj je tam, da pritegne našo pozornost, v resnici pa je postala že tako vsakdanji pojav, da se komajda še kdaj vprašamo o upravičenosti njene prisotnosti.

Glede na trenutne trende ne moremo pričakovati, da bi se vpliv angleščine na slovenščino zmanjšal. Prej se bo okrepil, kar seveda sproži vprašanje ravnovesja in možnih posledic za slovenski jezik. V primeru anglicizmov obstajata dva različna pogleda na angleški vpliv. Nekateri vidijo v sposojanju naravni proces kreiranja novih besed, ki bogati jezik, drugi pa so zaradi njega zaskrbljeni, saj menijo, da vdor sposojenk resno ogroža sam obstoj jezika. Ti drugi velikokrat skušajo zaježiti invazijo sposojenk s tvorjenjem domačih ekvivalentov za tuje besede. Med uspešnimi primeri takih na novo narejenih besed je treba omeniti besede, kot so *tiskalnik* namesto *printerja*, *računalnik* namesto *komputerja*, *splet* namesto *world wide weba*, *najstnik* namesto *teenagerja*. Seveda vsi predlogi novih besed niso tako uspešni, kar dokazuje primer *vročje hrenovke*, ki ni uspela izpodriniti *hot doga*. Med novejšimi poskusi uvedbe domače besede namesto tuje omenjam še *dlančnik* in *medmrežje*. Prvi je uspešno nadomestil angleško besedo *palm calculator*, pri drugem pa je, ne glede na to, da gre za nedvomno dobro slovensko besedo, težko reči, v kakšno smer bo šel razvoj. *Internet* se je namreč medtem tudi zaradi mednarodne rabe že močno zasidral in le čas bo pokazal, katera varianta bo na koncu prevladala ali pa bosta morda ostali v rabi kar obe.

Še manj je jasno, kako se bodo stvari odvijale v primeru skladenjskih in medkulturnih vplivov. Gre namreč za področja, ki so zaradi posrednih ali neposrednih posledic za našo osebno, družbeno in kulturno identiteto še posebej občutljiva in tudi tu se bo šele s časom razkrilo, če in v katerih pogledih je/bo angleščina trajno zaznamovala slovenski jezik.

4 Sklep

Področje jezikovnih stikov je preprosto preobsežno in preveč kompleksno, da bi ga bilo mogoče na ustrezen način predstaviti v enem samem članku. Tako sem se lahko dotaknila le tistih vprašanj, za katere menim, da so prepomembna, da bi jih izpustila in tistih, ki se mi kot raziskovalki zdijo še posebej zanimivi in mi predstavljajo poseben izziv. Nedvomno ostaja veliko vprašanj odprtih in o jezikovnih stikih se lahko še veliko naučimo in napišemo; vseeno upam, da sem s svojim dosedanjim raziskovalnim delom prispevala k boljšemu razumevanju načina funkcioniranja jezikov. Predvsem tistih v stiku, saj nam le-ta ne ponuja le novih spoznanj o samem jeziku, ampak tudi o družbeni dinamiki in kulturnih vrednotah, ki se zrcalijo v jezikovni rabi.

LITERATURA

- Peter AUER (ur.), 1998: *Code-switching in Conversation: Language, Interaction and Identity*. London: Routledge.
- Allan BELL, 1984. Language style as audience design. *Language in Society* 13, 2. 145–204.
- Roger BROWN, Albert GILMAN, 1960: The pronouns of Power and Solidarity. V: T.A. Sebeok (ur.), *Style and Language*. Cambridge, Ma.: The MIT Press.
- Michael CLYNE, 2003: *Dynamics of Language Contact*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Howard GILES, Nikolas COUPLAND, Justine COUPLAND, 1991: Accommodation theory: communication, context and consequence. V: Howard Giles, Justine Coupland in Nikolas Coupland (ur.) *Contexts of Accommodation: Developments in Applied Sociolinguistics*. Cambridge: Cambridge University Press. 1– 68.
- Monica HELLER, (ur.) 1988. *Code-switching. Anthropological and Sociolinguistic Perspectives*. Hague: Mouton de Gruyter.
- Lesley MILROY, 1987: *Observing and analysing natural language*. Oxford: Basil Blackwell.
- Peter MUYSKEN, 2000: *Bilingual Speech: A Typology of Code-Mixing*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Joseph PATERNOST, 1983: Problems in Language Contact and the Social Meaning of Language among American Slovenes. *Slovene Studies* 5, 2: 207–219.
- Suzaine ROMAINE, 1989: *Bilingualism*. Oxford: Blackwell.
- David SANKOFF, Shana POPLACK, 1981: A formal grammar for code-switching. *Papers in Linguistics* 14: 3–46.
- Eva SICHERL, 1999: *The English Element in Contemporary Standard Slovene: Phonological, Morphological and Semantic Aspects*. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.
- Nada ŠABEC, 1988: Functional and Structural Constraints on Slovene-English Code Switching. *Slovene Studies* 10/1. 71–80.
- – 1992: Language Maintenance and Ethnic Identity in Two Cleveland Slovene American Communities. V: Hölbling, W. in Wagnleitner, R. (ur.) *The European Emigrant Experience in the U.S.A.* (Büchereiche zu den Arbeiten aus Anglistik und Amerikanistik: Bd. 5). Tübingen: Gunter Narr Verlag. 253–267.
- – 1993: Language Maintenance among Slovene Immigrants in the USA. *Slovene Studies* 15/1–2. 157–168.
- – 1995: Half pa pu: The Language of Slovene Americans. Ljubljana: Studia Humanitatis.
- – 1996: Sloveščina v diaspori: primer ameriških Slovencev. V: Ada Vidovič Muha (ur.) *Jezik in čas (Razprave Filozofske fakultete)*. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.

- 1997: Slovene-English language contact in the USA. *International Journal of the Sociology of Language 124: Sociolinguistics of Slovene*. 129–183.
- 1999: Language Change in a Contact Situation: The Case of Slovene in North America. *Slovenski jezik – Slovene Linguistic Studies*, ZRC SAZU, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša and The Joyce and Elizabeth Hall Center for the Humanities, University of Kansas, Ljubljana – Lawrence. 34–46.
- 2002a: Second person pronouns used by Slovene and American Slovene speakers as linguistic markers of personal and social (in)equality. *Acta neophilologica 35/1/2*. 115–126.
- 2002b: Usoda slovenskega jezika med Slovenci po svetu. *Ustvarjalnost Slovencev po svetu (38. Seminar slovenskega jezika, literature in kulture)*. Ljubljana: Filozofska fakulteta. 7–20.
- 2004: Vpliv angleščine na slovensko besedje. V: Marko Jesenšek, Jožica Čeh, Bernard Rajh (ur.) *Besedoslovne lastnosti slovenskega knjižnega jezika in narečij*. (Zora, 28). Maribor: Slavistično društvo. 514–554.
- Nada ŠABEC, David LIMON, 2001: *Across Cultures: Slovene-British-American Intercultural Communication*. Maribor: Založba Obzorja.
- Stephen THERNSTON (ur.), 1980: *The Harvard Encyclopedia of American Ethnic groups*. Mass.: Harvard University Press.
- Jože TOPORIŠIČ, 2000: *Slovenska slovnica*. Maribor: Založba Obzorja.
- David VAN TASSEL, John GRABOWSKI (ur.), 1987: *The Encyclopedia of Cleveland History*. Bloomington and Indianapolis: Indiana University Press in association with the Case Western Reserve University.
- Uriel WEINREICH, 1953: *Languages in Contact: Findings and Problems*. The Hague: Mouton de Gruyter.
- Donald WINFORD, 2003: *An Introduction to Contact Linguistics*. Oxford: Blackwell Publishers.

SUMMARY

The author addresses the issue of Slovene-English language contact, both in the immigrant context and in Slovenia. The direct contact of Slovene and English in the case of Slovene Americans and Canadians is examined from two perspectives: social and cultural on the one hand and linguistic on the other. In the first part, I present the general linguistic situation in Cleveland (and to a minor extent in Washington, D.C. and Toronto), with emphasis on language maintenance and shift, the relationship between mother tongue preservation and ethnic awareness, and the impact of extralinguistic factors on selected aspects of the linguistic behavior of the participants in the study. Differences in the language use and attitudes of the members of different generations are pointed out, the main finding being that Slovene is being lost at a greatly accelerated pace if we compare the pre-war and post-war immigrants. The language shift from Slovene to English, which in families of pre-war immigrants took place over the course of three generations, has occurred in just two generations in the case of post-war immigrants. In other words, we observe the shortening of the cycles, the progression from the initial Slovene monolingualism to partial Slovene-English bilingualism and finally to monolingualism again, only this time English. This may be accounted for by the indirect, but omnipresent pressures exerted by English language and culture on the younger generations who associate them with social, cultural, political, and economic prestige, and are therefore driven to integrate as fully as possible. Coupled with this, their perception of Slovene as being of limited practical value for wider communication also contributes to the attrition of the weaker language. The linguistic situation in the communities under investigation is therefore one of a very transitional and unstable bilingualism. Contrary to that, the participants' ethnic awareness is very high and the

communities under investigation are likely to survive though their members may in the future no longer identify themselves as being bilingual but rather as bicultural. The use of second person pronouns as terms of address and the use of speech acts such as compliments to determine the role of different cultural backgrounds in the speakers' linguistic choices are also explored.

The linguistic part of the analysis focuses on the possible constraints on the combination of the two languages, the types of bilingual discourse, and the degree of interlingual influences on various linguistic levels. The two main types, borrowing and code switching, are examined in detail, and the influence of English on predominantly monolingual Slovene discourse illustrated by examples showing how the Slovene inflectional system in particular is being increasingly generalized, simplified and reduced, and how Slovene word order is gradually beginning to resemble that of English.

Finally, the rapidly growing impact of English on Slovene in Slovenia is discussed. This is observed most frequently in the media and in advertising as well as in the language of the young. The one area most affected is vocabulary, where not only words needed to fill the lexical gaps are borrowed, but also those where Slovene already has perfectly acceptable native equivalents. English loanwords typically pass through various stages of adaptation. Initially, they may be very unstable, which is manifested in the vacillating orthography and pronunciation. They may gradually acquire more stable, established forms that are no longer perceived as foreign. Some may continue to co-exist with their Slovene equivalents, undergo semantic modification, or disappear from the language altogether. Compared to the lexical influences, syntactic ones are less numerous and seem rather subtle, at times almost unnoticeable. They are nevertheless perhaps more serious in that they are indicative of potential changes of Slovene word order and/or certain structures. Intercultural and pragmatic influences are far from negligible, too, especially in advertising.

In as far as language is a system susceptible to change and variation, depending on the extralinguistic context within which it is used, language contact situations are particularly interesting in research terms. The research on Slovene-English language contact is thus an essential part of Slovene language studies. It contributes to clearer insights into the linguistic mechanisms of potential language change resulting from language contact and is not revealing only about languages per se, but also about the social dynamics and cultural values mirrored in them.